

CULTURA

Fundația Culturală Augustin Buzura

www.revistacultura.ro

SERIA A IV-A

nr. 9/2018 (591)

editor:
Fundația Culturală
Augustin Buzura
www.augustinbuzura.org

om liber prin cultură
BUZURA
augustinbuzura.org

revistă finanțată
cu sprijinul
Ministerului Culturii și
Identității Naționale

teme
Arta de a
birui frica
Mitologia
populară.
Relații și
remanențe

în
dezbatere

TEME ÎN DEZBATERE

DANA GAGNIUC-BUZURA

LUMINIȚA TUCĂ

Arta de a birui frica. Mitologia populară – Relații și remanențe / 3

CULTURĂ & SOCIETATE

fabricile de cultură / Vi me som rom / 12

CRONICĂ

NICU ILIE

Despre blocurile din blocul comunist. Modernismul socialist, între buldozer și patrimoniu / 14

CRISTINA RUSIECKI

Sunt tânăr și am probleme. Festivalul de Teatru de la Piatra Neamț / 18

CONTRIBUȚII

LIANA DOBRICA

Zapping. Focus: Madrid / 22

AUGUSTIN BUZURA

Cronică la „Bloc notes” în „Tribuna”, 1982 / 24

ILUSTRAȚIA DE NUMĂR:

Fotografie de MIHAI ADRIAN BUZURA

Coperta: MIHAI ADRIAN BUZURA, „BERINȚA”

Fotografiile au fost realizate în timpul filmărilor pentru producția „Arta de a birui frica”, un film despre scriitorul Augustin Buzura, realizat de regizorul Radu Dănilă. Mihai Adrian Buzura este autor de film documentar, de docudrama, de diaporama și de fotografie. Are în portofoliu mai multe colaborări cu TVR Cultural și National Geographic România.

www.revistacultura.ro

Publicație editată de
Fundația Culturală
Augustin Buzura
Președinte:

ANAMARIA MAIOR-BUZURA

Coordonare editorială:
ANA-MARIA VULPESCU

Corectură:
ANGELA-MARIA BULIGĂ

Art Design:
NICU ILIE

Machetare:
VIZUAL GRAFICANTE PUNCT RO

Manager de proiect:
CARMEN CORBU

Adresa:
STRADA ION CREANGĂ, NR. 15-17,
SECTOR 5, BUCUREȘTI

E-mail:
cultura.fcab@gmail.com

ISSN 2285 – 5629
ISSN-L 1584 – 2894

Această ediție utilizează fotografiile realizate de echipa de redacție sau obținute prin bunăvoința colaboratorilor.

Pentru ilustrarea dosarului sunt folosite imagini de pe www.fiff.be
Alte imagini sunt preluate sub licență Creative Commons, cu indicarea sursei

Revista CULTURA promovează diversitatea de opinii, iar responsabilitatea afirmațiilor făcute în cuprinsul ei aparține autorilor articolelor.

teme în dezbatere

DOSAR REALIZAT DE
LUMINIȚA TUCĂ ȘI
DANA GAGNIUC-BUZURA

Tot mai des utilizată în ultimii ani, expresia „popular” a intrat în concurență cu viziunea modernistă. Cu toate că discuțiile pe această chestiune vor fi întotdeauna pro și contra, trebuie să admitem faptul că „popular” nu este un concept desuet în raport cu acela de cultură, deoarece nu este deloc perimat. Cultura populară accentuează particularitățile unor valori, acesta fiind „create de popor; specifice unui popor, caracteristice culturii lui” potrivit termenului de dicționar și

se deosebește de cultura primitivă prin faptul că aparține societăților iliterate, neștiutoare de carte, din cadrul societăților care utilizează scrisul ca formă de înregistrare, de arhivare, de păstrare și de transmitere a informațiilor culese, cuprinde modele de gândire comune, specifice mentalității populare, forme de comunicare socio-culturale distincte în raport cu societatea urbană. De altfel, cultura fiecărui sat din România este diferită chiar și în raport cu satele din preajmă. Cunoștințele transmise de la o generație la alta au la bază observațiile oamenilor simpli în raport cu trecerea timpului și cu tot ce îi înconjoară din punct de vedere material. (L.T.)

Making-of-ul unui film de-acasă „Amu nu-i Omu' Noptâi, amu nu-i Fata Pădurii... Amu sântem noi, oaminii!”

DANA GAGNIUC-BUZURA

Un film e o poveste cu povești. Cu multe straturi de povești în spate, suprapuse ca niște țesături, puse una peste alta, până când, cea de deasupra capătă forma, relieful, culoarea, strălucirea dorite. În spatele a 30 de minute de film documentar – un film construit în jurul scriitorului Augustin Buzura – se ascund,

zeci de ore de filmare și de mers pe coclauri, dialoguri cu oameni, documentare, montaj. Un șir de întâmplări, picanterii, emoții, nervi, surprize... Timpul petrecut cu realizatorii filmului – Adrian și Radu – a avut acea latură subiectiv-sentimentală, dată de prilejul de a sta împreună acasă la Berința, în camera mare, cu perdeaua de la geam dată deoparte, ca să putem vedea orizontul și Dealul Prelucilor direct de la masă. Era prin 2010, un final de aprilie răcoros, în care încă nu renunțasem la cizme și ne-am pornit, două zile, pe coclauri să găsim oameni care să ne povestească despre frică.

Frica în toate nuanțele și dimensiunile ei; de la spaimile copilăriei pornite din poveștile cu Fata Pădurii și Omul Noptii, până la teama minerilor care intră în mină, fără să știe ce-i așteaptă sub pământ. Radu ne arată lista cu locuri, lucruri și oameni de filmat: Berința, casa, vecinii, prietenii cu care a copilărit, pădure, lupi, icoane...

Ne organizăm rapid, și ne decidem să urcăm pe la vecinii de pe ulița Dâmburilor, unde mai sunt în viață câțiva din generația lui Augustin Buzura, care mai pot aduce povești neștiute din copilăria și tinerețea sa. „Mergeți la Rujica Aristinii... ea trebuie să mai știe, apoi coborâți la lelea Leontina...” – încercă mama să ne facă un itinerar.

Pe lelea Rujica o găsim spălând haine la fântână. O bucurie de femeie, plină de minte, umor și șarm, care nu știe ce e tracul în fața camerei de filmat. Povestește, râde, gesticulează, cântă fermecător, face glume, în timp ce-și amintește de ghidușii copilăriei, când mergea cu vacile pe același imaș unde mergea și „domnu’ Agustin, care se temea de gonji, și eu i le tăt băgam pă după cap”. Din curtea lor se deschide o imagine spre sat, ca un tablou cu accente romantice, cu biserica-n centru, cu dealul Berinței în spate, într-un decor verde de început de lume. Nu putem pleca până nu acceptăm să mâncăm pâine de casă și plăcintă, în pridvorul casei tradiționale, cu ladă de zestre și țoale de lână țesute în război. N-am mai fi plecat... mai ales că poveștile curgeau una din alta, fără zăgaz...

Coborâm două case mai jos, la lelea Leontina, care stă în curte pe scaun, calmă și firoascoasă. „Apoi el... cuminte o fo întătdeauna! Tare bun și cu părinții!” O întrebăm de Fata Pădurii, de Omul Noptii, iar ea începe niște povești despre ciobanul care și-a dus iubita în colibă, dar a văzut că are picioarele cu păr

și s-a speriat, și-atunci „o prins a face cruci și s-o pornit un vânt, și s-o dus”.

Îl nimerim acasă și pe doctorul Vasile Hereș, unul din vecinii și prietenii statornici ai lui Augustin Buzura, care nu mai locuiește în Berința, dar uneori mai vine pe la casa părintească. Vorbește încet și temător, mult mai timid decât îl știam, dar spune lucruri minunate din copilăria și tinerețea lor.

Coborâm apoi și intrăm pe ulița care pornește din fața porții noastre, spre finu’ Văsălica din Valea Cursi, să-i filmăm casa, care e la fel cum era casa noastră veche, aceea în care s-au născut toți copiii familiei Buzura. Adrian filmează casa, prispa, treptele din lespezi de piatră, geamurile din lemn, pereții vopsiți cu „mnerueală” galbenă și albastră, florile și pisicile, în timp ce eu și Radu mâncăm o farfurie de fursecuri de la fina Măriuca.

Simt cum emoțiile îmi înmoaie picioarele, în momentul în care realizez că trebuie să-mi dau măsura întregii mele delicateți jurnalactice și să-i iau interviu mamei, după ce o convingem că e telegenică și că bălbele se vor scoate la montaj. Aranjăm decorul în camera mare, cu flori din măruțul roșu care înflorește nebunește în fiecare primăvară, în locul unde altădată era colțul casei vechi și unde, tata-moș – mare iubitor de flori – avea măruț, heșmin, spânz, lăcrimioare, trandafiri, bujori, cocorâțe, domnișoare... Așa le spunea și le alinta el... așa mi-i drag și mie să le spun...

Dialogul se înfiripă, curge, mama zâmbește, eu o iscodesc, Radu mai sugerează și el câte-o idee. Discuția se duce spre copilărie, spre asprimea cu care mama-bună și-a educat copiii, spre amintiri din copilăria îndepărtată când toți trei frații Buzura

mergeau la sapă și la fân și-și măsurau cu coada sapei suprafața pe care o aveau fiecare de lucrat.

Fugim spre sat, să filmăm în cimitir ruinele bisericii vechi de peste 400 de ani, unde preotul Gheorghe Gheție făcea exorcizări la miez de noapte și de unde oamenii nebuni se întorceau normali, după rugăciunile preotului. Un alt resort al fricii povestite de Buzura: „frica de nebunii popii”, își avea rădăcinile aici. Zidurile de piatră, năpădite de spini și bălării păreau de neatins, un loc sinistru și misterios în mijlocul căruia mi se părea că nimeni nu poate pătrunde. Adrian intră printre ele și se pierde între ziduri, zăbovind în mijlocul bisericii fără acoperiș, cu pereții ruinați, unde cu siguranță nu intrase picior de om de multă vreme. „Se mai păstrează pictura pe iconostas”, ne spune la întoarcere.

În fața bisericii... vecinul Mircea, miner pensionar, un personaj care coborând de mii de ori în mină, era numai bun să ne povestească despre cum vede el frica. „Mai ales de când am avut accidentul în mină, mă speriu foarte ușor...”

A doua zi, iar ne ducem pe coclauri în căutarea poveștilor despre frică. O luăm spre Cavnic, un loc

unde să găsim pădure de filmat. Ne trezim lângă o stână, păzită de un câine lăptos cu o privire nu prea prietenoasă. Conturată pe linia de orizont, cu un cer vânat în prag de furtună, apare silueta unui cal, ca-ntr-un decor apocaliptic. În timp ce vorbim cu ciobanul și ne uităm la unul din câini cum adună turma spre stână, apare cu zgomot un ATV condus de un personaj scund, îndesat, îmbujorat și furios, care oprește drept în șanț și râde în loc să se sperie. Și el e fost miner, și el ne spune cât de frică-i era de fiecare dată când cobora în mină. Dar nevoia de bani era întotdeauna mai mare decât frica.

Ajungem în Budești și, la o poartă – sfatul bătrânilor – veseli, puși pe povești, dar dornici să aducă legendele cu Fata Pădurii și Omul Noptii mai în contemporaneitate. „Amu nu-i Omu' Noptii, amu nu-i Fata Pădurii... Amu sîntem noi, oamini!” – râde larg și răgușit una din femei.

Nu știussem inițial nimic despre subiectul filmului. Nu știam conținutul interviului pe care Radu Dănilă i-l luase lui Augustin Buzura. Simțeam cum, pe măsură ce se petreceau interviurile, ca dintr-un puzzle teribil de risipit, se conturează o poveste cu un fir roșu: frica. Lucru care mi s-a confirmat când, după câteva luni, am văzut filmul. ■

Arhitectura mentalului tradițional

Un calendar al relației dintre pericol și protecție

LUMINIȚA TUCĂ

Chiar dacă timpurile s-au schimbat, iar lumea satului a suferit uriașe transformări, putem vorbi despre o cultură populară care „a străbătut” timpul. Dimensiunile materiale și spirituale ale culturii populare sunt indispensabile. În satul tradițional, fiecare membru al comunității avea datoria de a păzi obiceiurile așa cum le-a moștenit, pentru a nu ieși din rânduiala satului, nu de alta, ci pentru a nu intra în gura satului, fiindcă zvonurile, dar și informațiile veridice au fost dintotdeauna comentate de comunitate. Indiferent de importanța informației, dacă o întâmplare avea vreo legătură cu vreun localnic, aceasta era comunicată și îndelung comentată fie pe la porți, între vecini, fie la biserică, duminica sau de sărbători, fie la cârciumă sau în

alte contexte. Musai, orice faptă care ieșea din rânduiala satului, conducea la stigmatizarea publică, iar acest tip de raportare la normele nescrise, la cutumele consființite prin obiceiul pământului, a fost întotdeauna bine determinat și continuă să-și poarte menirea.

Putem defini datina într-un mod simplu: tot ce se practică după anumite reguli din vechime, iar obiceiul ca pe totalitatea manifestărilor desfășurate cu un anumit prilej, o uzanță, o rânduială. Sărbătoarea, în schimb, reprezintă un act solemn, de cinstire de „a nu da uitării (...) generator de ordine și echilibru. (...) Sărbătoarea și praznicul vor fi fost poate cândva mai intim legate, astăzi însă, cel dintâi poate denumi, deopotrivă, manifestări laice, dar și religioase, pe câtă vreme cel de-al doilea rămâne rezervat evenimentelor dictate ecleziastic. Lor li se adaugă festivitatea,

desfășurare publică având ca unic reper viața civică”, după cum explică prof. univ. dr. Narcisa Alexandra Știucă.

Cuvântul „tradiție”, definit de J. Cuisenier, „vine din latinescul «traditio», derivat al verbului «tradere», ceea ce înseamnă «a da mai departe», «a transmite». (...) Dar bunul transmis poate să nu fie unul de ordin material. Poate fi o învățătură, spre pildă, ori un obicei.” O definiție completă a acestui termen este cuprinsă în „Dicționarul de etnologie și antropologie”, autori P. Bonte și M. Izard: „Tradiția este (...) ceea ce se păstrează din trecut în prezent, fiind transmisă și rămânând activă

și acceptată de către cei care o primesc și care, la rândul lor, o transmit de-a lungul generațiilor”, modalitatea de transmitere fiind orală sau scrisă. Dacă ne referim însă la termenul tradiție populară o putem defini drept „mod de transmitere și însușire a cunoștințelor, practicilor și valorilor curente într-un anumit tip de societate, cultural determinată și istoric datată, societate pe care unii o numesc din acest motiv și fără analize suplimentare, «societate tradițională.»” (Cuisenier: 2005, 89). Există și tradiții inventate? Ei bine, da! O manifestare, chiar dacă poartă nume ciudat, repetată an de an, devine o tradiție specifică locului în care a fost împământenită.

Filipii și teama de lupi

Nimic nu se desfășoară la întâmplare în satul românesc, chiar dacă azi, țăranul roman nu mână doar carul cu boi, ci conduce vehicule moderne pentru a-și lucra pământul și prezintă pe youtube felul în care și-a amenajat ferma. Dar lui nu-i este străin calendarul popular pe

care îl respectă fiindcă așa e rânduiala. Termenul „calendar”, potrivit dicționarului limbii române, desemnează un „sistem de împărțire a timpului în ani, luni și zile, bazat pe fenomenele periodice ale naturii”. Prin urmare, anotimpurile, „dictate de creșterea și descreșterea forței soarelui” (Știucă: 2004, 5). Definind sintagma „calendar popular”, etnologul Antoaneta Olteanu spune că acesta reprezintă un „sistem de gândire în jurul căruia se așază întreaga arhitectură a mentalului tradițional. (...) Nu este numai o ordonare a timpului, o limitare a momentelor sacre în înșiruirea cotidiană a zilelor

profane (...) este cea știință a vieții, rânduială a vremii, a ști când să faci și când să nu faci un lucru.”

Calendarul popular este marcat de o serie de sărbători care au în centrul lor lupul. Un animal de temut, lupul face prăpăd în vite. Pe de altă parte, se zice că ocrotește oamenii, fiind cel care vede dracii la Bobotează și îi sfâșie, protejându-i, totodată pe copii de boli grave, uneori mortale. De aceea, odinioară, când cei mici erau în pericol de moarte din pricina feluritelor boli dobândite în primele luni de viață, mamele chemau degrabă nașele sau vreo vecină, schimbând numele copilului în Lupu sau în Ursu, dând pruncul în brațele acesteia pe fereastră, ca și cum l-ar fi vândut, păcălind, astfel, moartea. „Uneori, schimbarea numelui se face în urma unui simulacru de vânzare. Femeia, al cărei copil bolește sau căreia îi mor copiii unul după altul, îl vinde la fereastră altei femei, schimbându-i numele. (...) Numele cel nou care se dă adesea copilului care bolește e acela de Lupu (fem. Lupa), mai rar Ursu (fem. Ursa) (...), toate acestea pentru a îndeparta duhurile necurate de la el” (Aurel Candrea, „Folclorul medical român comparat”). Acest tip de nume nu este întâmplător. Lupul este considerat un animal psihopomp. În anumite sate din Caraș-Severin, Timiș, Gorj, Mehedinți, înainte de prohodire, prin Cântecul Zorilor, mortul primește sfaturi despre ceea ce trebuie să facă pe tărâmul celălalt, să nu o ia la stânga, să o ia la dreapta, să nu se sperie de lup, care știe drumul pe uscat și să fie prieten cu vidra, care cunoaște drumul pe ape.

La 14 noiembrie, când calendarul ortodox îl prăznuiește pe Sfântul Apostol Filip, în tradiția popu-

lară sărbătoarea este cunoscută drept „Filipii de toamnă”. Înainte vreme, femeile țineau această zi cu mare băgare de seamă. Nu lucrau, considerând că astfel își vor proteja gospodăriile de animalele sălbatice de temut, în special de lupi. Le era permis doar să pregătească merinde, nicidecum să măture sau să scoată gunoiul afară, nici să coasă ori să toarcă sau să împletească lână „altfel se vor primejdui oile”, în nici un caz să dea ceva cu împrumut! „Când o da cinevașilea cenușă cu cărbuni în noaptea de Filipi, atunci vine lupul și-i mănâncă cevașilea de pe lângă casă; de n-are ce mânca, atunci îl mănâncă pe om” (Tudor Pamfile). Femeilor le era totuși permis să spele rufele, dar nu oricum, ci numai cu apă clotită, spre a clocoti și gura lupului.

Pentru cei care le respectau sărbătoarea, Filipii deveneau protectori. „Filipii apără casa de rele, de primejdii, de foc, de lupi, (...) pe copii de primejdii și de alte nenorociri”. În funcție de felul în care au preluat obiceiul, femeile țineau sărbătoarea de la o zi până la șase. „Prin unele părți se crede că Filipii sunt niște sfinți mai mari peste animalele sălbatice sau peste lupi. Unele femei au un Filip – țin un Filip – altele au doi Filipi, iar cele mai multe țin trei Filipi. (...) Unele gospodine au șase Filipi pe cari îi serbează la 11, 12, 13, 14, 15 și 16 noiembrie (...) sau în zilele de 12-17 noiembrie. (...) Sunt sate prin județul Prahova pe unde se serbează șapte Filipi, trei sunt în Cășlegi și trei sunt în Postul Crăciunului”.

Femeile aveau datoria de a ține aceste sărbători din momentul în care se măritau, preluând obiceiul de a ține un Filip sau mai mulți, în funcție de locul în care le era dat să trăiască. Dacă se mutau

cu bărbatul în casa soacrei, preluau obiceiul acesteia, dacă rămâneau în casa părintească, păstrau obiceiul mamei sale. „Când însurății își fac casă nouă, nevasta tânără își ține Filipii soacrei sale sau ai mamei sale, ca și când ar fi rămas în casa lor” (Pamfile:1914, 114).

Ca să-și păzească gospodăria de lupi pe timpul iernii, femeile lipeau în această zi gura sobei, spre a lega și gura lupilor. Și pentru bărbați erau unele interdicții. Ei aveau voie să lucreze orice, mai puțin să dea găuri cu burghiul, din același motiv: pentru a nu da lupul iama prin vite. Cei mici nu aveau voie să mănânce boabe de porumb fierte sau coapte, existând credința că se vor îmbolnăvi de bubat.

Sărbătoarea Intrării în Biserică a Maicii Domnului (25 noiembrie) este cunoscută în lumea satului românesc drept Vovidenia, Văvedenia, Obrejenia, Obedenia sau Ovidenia. Termenul provine de la rusescul “văvedenie” (intrare). „În această zi s-a vedit lumea pe care Dumnezeu a blagoslovit-o la Blagoveștenie. De aici provine ideea că această sărbătoare se ține pentru ochii ce văd, «pentru vederi»”.

Se zice că noaptea de Ovidenie este una aparte: cerurile se deschid, noaptea se petrece cu lumină, cu foc aprins, animalele grăiesc pe înțeleșul oamenilor, iar comorile ascunse se lasă descoperite de cei care au ochi să vadă aceste minuni, fiindcă ard cu flacăra albastră. „Frumusețile cerului sunt văzute numai de cei buni la Dumnezeu, cum ar fi ciobanii care nu au văzut la ochii femeie.” (Pamfile:1914, 122) Există, de asemenea, credința că lumânarea aprinsă pentru cei morți – mai ales pentru cei plecați fără lumină la cele veșnice – nu s-ar stinge

niciodată pe lumea cealaltă. Totodată, de Ovidenie se dau de pomană și bucate de post. În această zi, rugăciunile smerite înălțate spre cer de către cei care nu pot avea copii se fac mai ușor auzite.

La Ovidenie, praznic cinstit cu luare-aminte, ar fi și ziua ultimului dintre Filipi – numit cel șchiop, de aceea, pentru a fi feriți de atacurile lupilor, femeile ungeau cu lut cuptoarele, spre a lipi, de fapt, ochii lupului, spunând: „Eu nu ung ușa cuptorului/ Da’ ung ochii dușmanului” (Pamfile, 1914: 121), astfel încât fiarele pădurii să-și întoarcă privirea de la vitele lor. Se mai spune că de la 21 noiembrie își intră în drepturi iarna. Dacă ninge în ziua sărbătorii, urmează un anotimp alb extrem de capricios, însă anul care vine va fi unul bogat. Cerul senin prevestește, în schimb, o vară secetoasă.

Sânt Andreiu, Andreiu de iarnă sau simplu, Sfântul Andrei, în tradiția populară acesta este asemănat cu un cioban de turma căruia nu s-a atins nici un lup. Sărbătoarea Sfântului Andrei este numită și Ziua Lupului sau Moș Andreiul. Sfântul Andrei este portretizat în imaginarul popular și ca stăpân al animalelor sălbatice, fiind supranumit Apostolul Lupilor, deoarece se spune că, de ziua lui, ar slobozi fiarele și le-ar ar permite să mănânce vitele celor care „n-au păzit sărbătoarea”. În lumea satului i se mai zice și Andrei Pescarul pentru că „după cuvântul lui, niște oameni care se necăjeau cu pescuitul au tras cu voloacele și au prins pește mult” (Th. Speranția), existând credința că, tocmai de aceea, de ziua lui s-a dat dezlegare la pește.

Numită și Gădinețul șchiop, poreclă atribuită lupului spre a-l „îmblânzi” și, totodată, pentru a

nu-i pronunța numele în această perioadă, Ziua lupului se ținea cu luare-aminte mai ales în zonele pastorale, pentru a fi păzite vitele de atacul lupilor. Pericolul era uriaș pentru cei care porneau la drum „când pornește lupăria”, perioada fiind corespunzătoare împerecherii lupilor și agresivității sporite a acestora. Prin Bucovina, femeile nu torceau chiar cu o săptămână înainte de Sf. Andrei, spre a nu căpăta dureri de cap și „pentru a nu toarce lupii

Sânt Andrei și teama de strigoi

Cu simbolistică variată, Sânt Andreiul este precedat de o noapte de care oamenii satului se temeau, fiind numită și noaptea strigoilor. Din această pricină, ungeau pragurile caselor și ferestrele cu usturoi, nu măturau, nu aruncau gunoiul, încât să țină la distanță duhurile necurate: strigoi, moroi, dar și lupii care ar putea ataca. „E bine ca în acea seară să întorci vasele de bucătărie cu gura în jos și să ungi țâțâna ușii cu usturoiu (...). Seara de Sf. Andrei se fac cruci cu

la casă”, mai ales că, s-a împământenit vorba că în ziua de Sânt Andrei, lupii, care nu pot întoarce capul spre a privi înapoi, în mod miraculos își pot vedea coada în această zi. De teama lupilor, femeile nu se pieptănu, existând teama că gospodăria le va fi atacată de lupi, dinții pieptenilor fiind asociați cu pădurea, adăpost al lupilor, animale feroce care devastau turmele, omorând toate oile, rar scăpa vreuna, schilodită.

usturoiu pe la ferești, uși, șuri, ocoale, hambare, melițoaie, ca să nu vină strigile (...) care fac hori pe la răspântiile drumurilor, unde joacă cu strășnicie până la cântatul cocoșilor. (...) Adeseori strigoi trag și clopotele pe la biserici” (Tudor Pamfile). Aceste credințe existau și în județul Neamț, în timp ce, în Râmnicu Sărat se obișnuia ca ușile și ferestrele să fie unse cu 9 fire de usturoi, iar cei din casă să mănânce, musai câte un fir, ca să scape de „pocitura strigoilor”. De teama strigoaicelor sau a fermecătoarelor care pot lua mana vacilor, femeile presărau împrejurul vitelor semințe de mac, într-un cerc apotropaic, astfel că, pentru a ajunge la vaci, strigoaicele s-ar fi oprit să culeagă semințele, iar mulțimea acestora le-ar fi ținut ocupate până la cântatul cocoșilor când puterea lor se năruia.

[12] cultură & societate

fabricile de cultură

Văd probleme, imaginează soluții, elaborează proiecte, caută finanțări, construiesc echipe, gestionează bugete. Când toate s-au terminat cu bine, încep munca. Ei sunt independenții.

Vi me som rom – o poveste despre presiune socială și acceptare

Un proiect inițiat de actorul Andrei Șerban

„Vi me som rom” („Și eu sunt rom”) este un construct performativ bazat pe o serie de interviuri, pe experiențele personale ale realizatorilor, pe informație documentară și pe un proces de ficționalizare parțială a acestora. Spectacolul explorează dramatic-comic-parodic trei tipuri de poziționare în relație cu etnia romă. Întregul construct dramatic are la bază realitatea „romilor invizibili” și presiunea socială care duce la ascunderea identității etnice, constituindu-se într-o pledoare pentru acceptare și asumare. Spectacolul s-a jucat în toamna aceasta și la Craiova, și la București, într-un liceu de artă (cazul Liceului Marin Sorescu din Craiova) și într-un liceu bilingv (cazul Liceului George Coșbuc din București).

Sinopsis: O româncă cu iubit rom, un rom despre care nimeni nu știe că e rom, un român-indian (mama româncă, tatăl indian) atât de brunet încât e luat de toată lumea drept rom – trei povești în povești – trei unghiuri din care vedem cu claritate amar-amuzată ce înseamnă să fii rom în România.

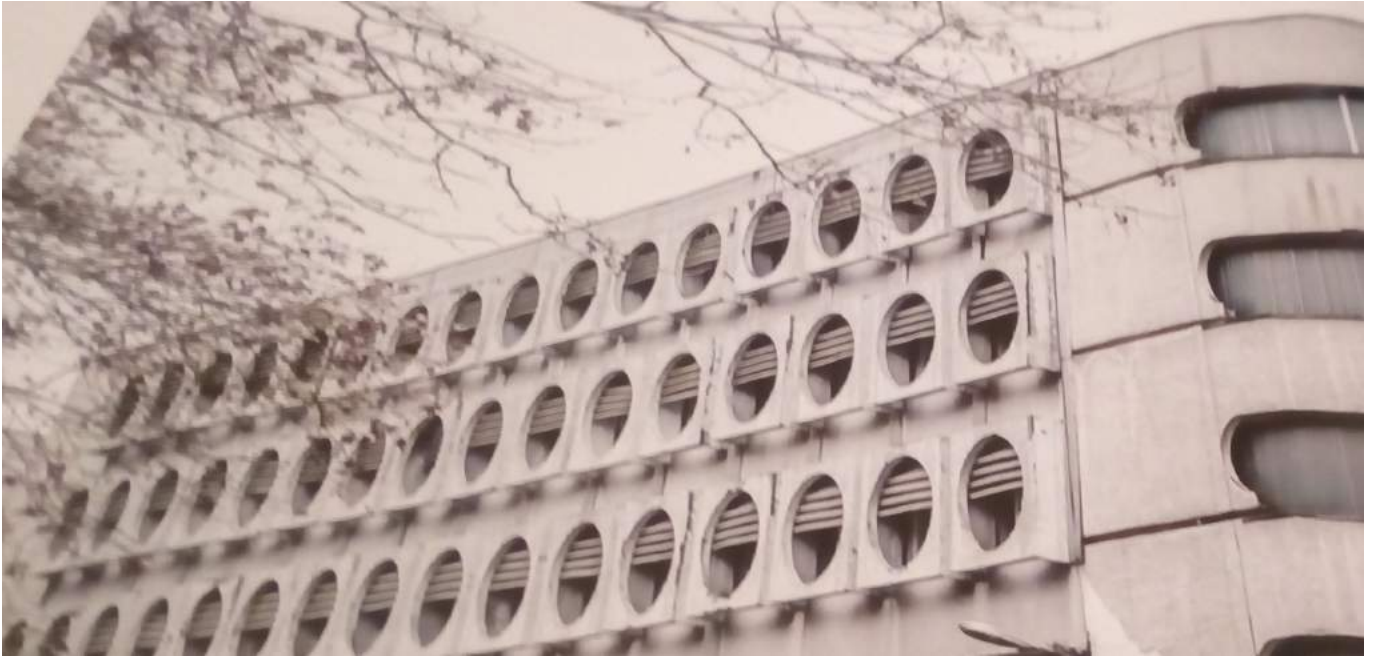
„Am pus multă duioșie, umor și sinceritate în textul nostru, care este bazat pe experiența noastră reală de viață, precum și pe o cercetare serioasă printre prietenii noștri romi și/sau oameni implicați în promovarea egalității și dreptății sociale. Dacă la finalul piesei te vom aduce în punctul în care să te ridici și să spui „Vi Me Som Rom”, înseamnă că ne-am făcut treaba bine și ne vom bucura împreună că ne-am găsit, frați și surori de toate culorile.” (Pagina @vimesomrom)

Echipa proiectului: Alex Hordigan, Alfredo Minea, Andrei Șerban, Irina Gâdiuță, Mădălina Brândușe, Mișa Dumitriu, Raj Alexandru Udrea.

Parteneri: Macaz Bar Teatru Coop, Carusel, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării.

Spectacolul este co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național. Proiectul nu reprezintă în mod necesar poziția Administrației Fondului Cultural Național. AFCN nu este responsabilă de conținutul proiectului sau de modul în care rezultatele proiectului pot fi folosite. Acestea sunt în întregime responsabilitatea beneficiarului finanțării

Despre blocurile din blocul comunist

Modernismul socialist, între buldozer și patrimoniu

NICU ILIE

Arhitectura comunistă subzistă în mult prea mare măsură pentru a putea avea o privire obiectivă, estetică și istorică, asupra ei. Niciodată nimeni n-a plăcut-o (poate cu excepția unor lideri comuniști). Pentru cei veniți din mediul rural era nenaturală și îi forța la un mod de viață plin de constrângeri, programat pentru ei, dar într-un mod parcimonios și restrictiv. Pentru cei născuți în orașe, această arhitectură era simplistă, inestetică, ieftină, lipsită de cultură și de înțelegerea profundă a spiritului arhitecturii. Astăzi o privim ca fiind captivă într-un mod de viață efemer și

utopic, într-un funcționalism iluzoriu și într-un estetism ce poate fi descris sub eticheta de kitsch. Există însă și nuanțe ce pot fi făcute chiar și în acești ani când spectrul totalitarismului bântuie încă, când înnoirea e ezitantă și lipsită de forță, iar trecutul atârnă tot mai greu.

Biroul pentru Arhitectură și Cercetare Urbană a avut inițiativa scoaterii la lumină a modernismului comunist. Blocuri de locuințe, clădiri publice, săli de sport, alte clădiri strict specializate sau centre comunitare reușeau, din loc în loc, să iasă din monotonia gândirii oficiale, să refacă unele conexiuni cu estetica epocilor vechi (de fapt, cu estetica propriu-zisă), să importe elemente de gândire plastică din arta și arhitectura contemporană sau să inoveze cu mai

Biroul pentru Arhitectură și Cercetare Urbană,

*Modernismul socialist în România
și Republica Moldova / Socialist
Modernism in Romania and
Republic of Moldova,*

1955-1989/91, B.A.C.U.,

București, 2017

mult sau mai puțin talent. Un întreg stil, destul de coerent în interiorul său, se ascunde în construcții tolerate în vecinătatea stilului oficial, dar eretice în raport cu spiritul acestuia.

BACU a realizat un prim album cu o selecție de asemenea construcții (un al doilea urmează să întâlnească tiparul în curând). „Modernismul socialist în România și Republica Moldova” este o lucrare bilingvă, bogat ilustrată, cu fotografii care tind spre excelență, din care este greu să îți dai seama cât este meritul arhitecților și cât este meritul fotografiilor care au găsit cea mai bună lumină, cel mai bun registru cromatic, cele mai favorabile unghiuri pentru a scoate din banal construcții, unele, pe lângă care trecem zi de zi fără a le remarca sau notând grăbiți o varianță în interminabila monotonie a deceniilor trecute.

Capitolul introductiv al lucrării conturează succint contextul istoric în care și-a făcut apariția modernismul socialist și dă descriptorii esențiali ai acestui stil. Mementoul istoric notat de realizatorii albumului începe cu o hotărâre, din 1955, a Comitetului Central al Partidului Comunist din

URSS care interzicea folosirea în arhitectură a „elementelor stilistice inutile”. Hotărârea acestei autorități de reglementare în domeniul artelor și arhitecturii (CC al PC al URSS), se dorea un punct de ruptură cu arhitectura stalinistă (sau realist-socialistă), în contextul în care Hrușciov mișca partidul spre alte coordonate totalitare, dar și sub presiunile nevoii de reconstrucție după război (încă întârziată) și a creșterii ritmului de industrializare. Vechea arhitectură, stalinistă, fusese caracterizată de elemente compozite, împrumutate la grămadă din Art Nouveau, neoclasicism și Empire, iar diferența majoră față de arhitectura fascistă era tocmai păstrarea de elemente decorative în ancadramente, regiștri speciali, balcoane și balustrade, intrări monumentale, holuri de acces, săli etc. etc., montate pe un cubism aparent. Schimbarea de paradigmă impusă de Hrușciov numea aceste elemente decorative, dar a inclus o regândire radicală a arhitecturii și urbanismului. S-a importat masiv din așa-zisul stil internațional, reprezentat de arhitecți vizionari precum Le Corbusier, el însuși socialist și preocupat atât de arhitectură, cât și de urbanism. O altă sursă a fost reprezentată de Bauhaus. Importurile, însă,

s-au menținut la aspecte exterioare ale stilului, adaptate nu după principii estetice, ci după nevoi punctuale, iar adesea, pentru economie, au fost utilizate materiale precare sau inadecvate (betoane de slabă calitate, lespezi de piatră lipsite de durabilitate), în lipsa sau cu aplicarea greșită a unor izolații adaptate materialelor și tehnicilor de construcție folosite. Se poate vorbi, deci, despre un stil în sine, cu propria evoluție, distinctă de a stilului internațional, așa cum a fost practicat în Occident, un stil est-european prea puțin studiat în lucrări de specialitate și privit drept „o simplă curiozitate”, după cum notează arhitecții de la BACU.

Modernismul socialist este descris de autorii lucrării ca plecând de la „forme geometrice simple cu goluri de dimensiuni relativ reduse. Materialul principal pentru fațadă este betonul aparent sau finisat cu materiale care duc cu gândul la starea lui brută. [...] Aspectul exterior al clădirilor se distinge mai degrabă prin formă și proporții decât prin materiale. Fațadele sunt constituite în principal din elemente simple din beton armat, dispuse de obicei vertical și/sau orizontal, stilistica lor fiind dominată de jocul dintre plin și gol și de un finisaj brut. În creația arhitecturală se impun astfel experimente pure cu forma, spațiul și structura, în care cele trei elemente se definesc unul pe celălalt. În urbanism se pune în aplicare schița de sistematizare, în detrimentul planului de sistematizare, ca o formă rapidă pentru organizarea cartierelor de locuințe și a dotărilor aferente, pentru completarea fronturilor și rezolvarea problemei necesarului de locuințe prin organizarea în microraiioane”. Consecutiv, sunt descrise caracteristici pentru tipurile majore de clădiri din timpul comunismului: ansambluri de locuințe colective, case de cultură, instituții de învățământ, clădirile serviciilor de transport și comunicații, clădirile administrative, cele de producție industrială, clădirile destinate comerțului și serviciilor, inclusiv „spațiile de loisir”.

Autorii lucrării, un colectiv format din arhitecții Dumiru Rusu, Sorina Varenic și Alexandru Trandafiropol, notează că, deși albumul cuprinde exclusiv imagini ale unor clădiri din România

și Moldova, stilul acestora este unul comun în toată Europa Centrală și de Est fostă comunistă, locul pentru variația locală fiind unul redus în mod programatic. Acest lucru era posibil prin centralismul extrem al arhitecturii comuniste: întregul domeniu era organizat într-o singură „întreprindere de stat” la nivel național.

Albumul „Modernismul socialist...” scoate în relief clădiri interesante ca întreg sau pentru unele elemente, urmărind cu precădere construcțiile în care s-au strecurat elemente locale, note de inovație sau fome (abstractizate) de decorare. Reprezintă, astfel, doar parțial viziunea Biroului pentru Arhitectură și Cercetare Urbană, care și-a făcut o misiune din reliefarea întregului modernism socialist și din cunoașterea acestui tip de patrimoniu. Acțiunea BADU a început din 2013, iar asemenea albume sunt simple elemente dintr-o strategie care vizează popularizarea

și conservarea unei cât mai mari părți din patrimoniul comunist, decizându-se, totodată, de totalitarismul din care acesta provenea. Viziunea BADU ar merita ea însăși o dezbatere în sine, la care să participe arhitecți și urbanisti de diverse orientări, dar și antropologi și sociologi. Prezența în dezbateri a acestora din urmă ar fi cu atât mai necesară cu cât arhitectura comunistă nu a decurs în mod firesc din nevoi identificate prin studii sociale, ci din programarea ideologică a vieții celor care aveau să utilizeze arhitectura oferită de partidele comuniste. În lipsa unei asemenea dezbateri (și în contextul degringoladei urbanist-administrative ce caracterizează ultimii ani), patrimoniul arhitectural, atât cel comunist, cât și cel interbelic și antebelic, se degradează sau e salvat pe criterii întâmplătoare, este utilizat haotic și adaptat prin metode controversate. Clădiri fade laolaltă cu cele valoroase din punct de vedere estetic sau din punct de vedere istoric. ■

Sunt tânăr și am probleme

Festivalul de Teatru de la Piatra Neamț

CRISTINA RUSIECKI

Festivalul de teatru organizat de Teatrul Tineretului din Piatra Neamț a ajuns la a treizecea ediție. Consecventă cu principiile sale, directoarea Gianina Cărbunariu s-a concentrat, din nou, pe un program capabil să coaguleze comunitatea din Piatra Neamț. Conform tradiției, Festivalul se adresează tinerilor prin teme actuale, menite

să suscite reflecție și dezbateri, să le cultive simțul analitic și critic, să le dezvolte atitudinea civică și implicarea în societate. Cu alte cuvinte, să le cultive obișnuința de a filtra și de a medita asupra temelor dezbătute, oferindu-le și cadrul exercițiului critic prin intermediul discuțiilor ce au urmat după fiecare spectacol. Și, bineînțeles, să-i apropie de teatru, ceea ce, în mod evident, a reușit. În acest context, ambalajului estetic – înțelegând un concept stilistic ornat cu elementele tradiționale ale teatrului, accentul pe dimensiunea ludică, pe strălucirea actricească

Fotografii de Marius Șumlea

sau pe imaginea plastică –, nu i-a rămas decât să treacă, în mod inevitabil, pe un loc secund față de mesajul civic. De altfel, activitățile și selecția Festivalului s-au plasat în continuarea direcției pe care managerul Gianina Cărbunariu o imprimă teatrului de mai bine de un an:

„Având toți oamenii care lucrează alături de mine, am reușit să fac ce am propus: activități care să înconjoare spectacolele dincolo de produsul în sine. Teatrul trebuie să arate că are porțile mereu deschise, că e un spațiu în care oamenii sunt mereu bineveniți dincolo de alegeri personale, educație, vârstă etc. De exemplu, Ioana Marchidan a ținut un atelier cu actorii care au realizat o lecție deschisă de dans contemporan pentru publicul din Piatra Neamț. Lecția deschisă s-a întâmplat în februarie, la minus 17 grade. Lumea a venit. La ieșire, liceenii dansau prin parc la minus 17 grade. Am încercat de-a lungul anului să-i convingem că teatrul nu înseamnă doar că îmi iau bilet, mă duc, stau pe scaun, mă uit, îmi place/nu-mi place, ci înseamnă o participare colectivă și onestă”, declară Gianina Cărbunariu.

Festivalul a cuprins lansări de carte, proiecții de film documentar, o expoziție a caietelor-program recuperate din arhivele Teatrului Tineretului unde, timp de decenii, inovația și performanța au fost la ele acasă. În unele seri, publicul s-a delectat cu concerte care i-au mers la suflet, cum a fost cel susținut de Ada Milea și Bobo Burlăcianu. Ar mai trebui spus, poate, că Festivalul se poate mândri, din punct de vedere grafic, cu cele mai frumoase și inspirate invitații din întregul nostru peisaj teatral.

Începând cu ediția aceasta, pe lângă deschiderea internațională, aflată abia la început, Festivalul a cucerit noi spații – virgine din punct de vedere teatral –, extinzându-se la Târgu Neamț, unde publicul a putut vedea o bună parte din spectacolele invitate în Festival.

„Există o inițiativă nouă, cea de la Târgu Neamț. La discuțiile cu publicul de după spectacolul Dragă Elena Sergheevna, am fost absolut încântată de reacția publicului. Neexistând teatru acolo, noi încercăm să creăm această obișnuință, atât cu Festivalul, cât și cu turnee. Sunt mulțumită de prezența spectatorilor, atât la ore mai puțin comode, cât și la spectacole programate în weekend. Am văzut cum au participat la spectacolul lui Florin Piersic jr. din prima seară, 1 000 de motive. S-au bucurat de această experiență. Programarea spectacolului la început a fost un statement în care invitam publicul să fie alături de festival la toate evenimentele. Și la spectacolul lui Cosmin Manolescu, Călătorie către mine însumi, au intrat foarte repede în joc și au participat la performance-ul propus de coregraf. Nu m-a bucurat că le-a plăcut un anumit spectacol, ci m-a bucurat că și când au avut critici, le-au formulat foarte consistent. Mi se pare important apropo de spațiul de libertate pe care trebuie să-l cultive teatrul. Vreau să aud părerea cuiva care nu rezonază cu un anumit spectacol într-un spațiu al siguranței, în care nu ne jignim. Oamenii au venit la lansările de carte, au venit la discuțiile de după fiecare spectacol, chiar și la orele înaintate”, explică directoarea Teatrului, regizoarea Gianina Cărbunariu.

Destinat, prin tradiție, tinerilor, Festivalul a cuprins trei secțiuni, una dedicată creatorilor până în treizeci de ani, o secțiune națională și una internațională. Din toate cele trei secțiuni organizatorii au făcut o selecție de douăsprezece producții care, prin tematică, se adresează publicului tânăr, mai ales liceenilor. Au apărut, astfel, spectacole despre educație, ca *Înainte* erei noastre de Daniel Chiriă, coproducție Green Hours și *Frilensăr*, despre un fenomen din ce în ce mai discutat în ultimul timp, bullying-ul, sau despre pericolul postării scenelor intime pe Internet, fără acordul unuia dintre participanți, cum a fost *Boyz and Girls*.

School feat. COOL. Șanse și alegeri

School feat. COOL de George Cocoș, în regia Elenei Morar, producție a Teatrului Tineretului din Piatra Neamț, cu un caiet-program foarte inspirat, este un spectacol pe tema bullying-ului, rezultat al MIC-RO, Laboratorul de creație teatrală al cărui

scop este promovarea dramaturgiei românești și a spectacolului pe text contemporan în rândul publicului tânăr. Tinerii dramaturgi, regizori și scenografi care participă sunt asistați activ de liceeni în toate etapele de lucru. Spectacolul îmbracă mesajul și realitățile sociale dure în trei destine credibile grație strălucirii partiturilor actricești și detaliilor ce aduc coerență. În micuța Sală Studio, cu publicul într-o relație de strânsă proximitate, trei monologuri se intersectează pentru a relata tot atâtea destine ale unor copii din medii diferite. Mărturisirile celor trei personaje dintr-un oraș de provincie cumulează poveștile personale. Îi rămâne spectatorului să asambleze și să pună cap la cap faptele.

Unul dintre personaje, elev la școala cea mai amărâtă din oraș, mai tot timpul flămând, cum reiese din evocarea sa plină de umor, înțelege că învățătura reprezintă singura șansă să scape de sărăcia lucie, așa că mănâncă manualele. Ajunge primul olimpic din istoria școlii de

periferie. Deznodământul fericit se produce, iar băiatul devine avocat pentru ca primul său caz să fie apărarea unuia dintre călăii colegului său. Andrei Merchea Zapotočki construiește textura personajului dintr-un amestec de inocență, ironie și autoironie. Băiatul abordează sărăcia optimist, cu nelipsitul haz de necaz, puțin hâtru, dar solar. Ori de câte ori i se pare posibil, actorul strecoară și un grăunte de umor de calitate.

De partea cealaltă, elevul mai înstărit, cu părinți proprietari de magazin, pe care îl salvează un bun-simț înăscut, păcălit de prieteni, cade în mrejele drogurilor, devine dealer și ajunge la pușcărie. Textul reconstituie mentalitatea noi vs ceilalți din orice dispută adolescentină în jurul căreia se coalizează grupurile, ca și hărțuirea și molestările zilnice pe care le antrenează. Pornind de la etalarea puterii și a spiritului de haită prin acte de violență gratuite, spectacolul vorbește despre grupul care îl pune la adăpost pe individul rătăcit în violența colectivă și despre alianțele ce se nasc pe nepusă masă. Așa se explică hotărârea de moment luată alături de un coleg, de a merge în liceul cel mai sărac al orașului și de a-l învăța minte pe cel care obținuse un loc onorabil la Olimpiadă. Doar că, din greșală, în locul lui îl bat cu sălbăticie pe colegul său, care va rămâne marcat fizic pe viață. Dragoș Ionescu construiește un infractor format, culmea!, din decență și bun-simț, onest, fără intenții rele, dar ghinionist, care se lasă purtat încolo și înapoi

de influențele nefaste ale mediului. Îi revine actorului meritul de a evita clișeele de gen și de a croi un personaj credibil, firesc și convingător.

Singurul traseu coerent datorită șansei ca alegerile, dar și bunele intenții să se plieze pe aptitudinile personale, îi aparține unei fetițe bătăușe. De mică găsește delicii în a-și intimida colegii, mai ales băieții, prin forță și energie. Norocul face ca neastâmpărul și aplombul ei fizic să se canalizeze într-o direcție utilă. Bătăușa clasei va deveni o polițistă dedicată, mândră de profesia sa. Spumoasă ca întotdeauna, cu fața mobilă și expresivă, Aida Avieriței reușește să scoată din fetița bătăușă de băieți un personaj adorabil, împănat cu tot felul de detalii, care, paradoxal, va deveni o femeie împlinită și echilibrată. Ca întotdeauna, actrița debordează de talent și de energie.

Ceea ce reușește Elena Morar, cu talent și discreție, la fel ca în „Tatăl meu, preotul”, este o poveste credibilă și coerentă, pe care umorul fin și blând o curăță de elementele schematice. Cu partituri actoricești lucrate în amănunt, prin excelență uman, spectacolul place publicului, căci, deși vorbește despre probleme grave, despre sărăcie, violență și lipsă de libertate, o face fără urmă de sarcasm sau de cruzime. Dimpotrivă, tonul general al spectacolului captivează publicul prin dorința de a înțelege și prin toleranță. ■

Zapping

LIANA DOBRICA

FOCUS: Madrid

Festival de Otoño la Madrid se desfășoară din 15 noiembrie până pe 2 decembrie. Cea de-a 36-a ediție a festivalului are în program 21 de spectacole și laboratoare de creație pentru artiști și companii din 15 țări: Argentina, Bolivia, Brazilia, Chile, Franța, Grecia, Italia, Iran, Lituania, Marea Britanie, Olanda, Portugalia, Spania, Uruguay și Polonia. Artiști renumiți și tinere talente ale artei contemporane vor performa pe opt scene: Teatros del Canal, Cuarta Pared, Teatro de La Abadía, Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía, La Casa Encendida, Corral de Comedias de Alcalá de Henares, Teatro Pradillo și Pavón Teatro Kamikaze.

Alte propuneri ale festivalului: „Doar sunetul rămâne”, creație a compozitorului finlandez Kaija Saariho, ce conține două piese bazate pe teatrul Nô (Teatro Real); „La Casa de Bernarda Alba”, versiune a binecunoscutei drame rurale de García Lorca, cu muzică de cameră (Teatro de la Zarzuela); „La verbena de la Paloma”, prezentată în presa spaniolă ca „cea mai autentică zarzuela” (Teatro Victoria); spectacolele „Spărgătorul de nuci”, interpretat de Corpul de balet spaniol (Teatro Real) și „Lacul lebedelor”, oferit de Corpul de balet rus (Teatro Nuevo Apolo). Víctor Ullate Ballet a anunțat premiera mondială pentru „JEUX Nijinski” și „Los hijos más bellos” la Teatros del Canal, în intervalul 16 - 18 noiembrie. În luna decembrie, va avea loc o suită de spectacole la Teatro de la Zarzuela, în cadrul celei de a 40-a Gale Aniversare a Corpului de balet spaniol, având în program creații ale marilor artiști naționali. Ieșim din zona clasică anunțând revenirea, pe scena Teatro Real, în regia lui Robert Wilson, a ultimei opere a compozitorului italian Giacomo Puccini, „Turandot”.

A apărut în această toamnă, în Italia, „La Paranza dei bambini”. Tradus în Franța cu titlul „Piranhas”, romanul este povestea bandei de copii care, între 2012 și 2015, a trecut prin foc și sânge centrul istoric din Napoli, în lupta cu alte clanuri pentru supremație pe piața drogurilor și a racketilor. Autorul, Roberto Saviano, a colaborat cu numeroase publicații de renume internațional, precum „The New York Times”, „Time”, „El País”, „Der Spiegel”, „The Guardian”, iar în 2015 și-a lansat propriul proiect editorial, RSO – Roberto Saviano Online. Originalitatea romanelor sale provine din combinația vie, alertă, expresivă, de literatură și reportaj de investigație, pe care o folosește pentru a expune realitățile dure din ținuturile sale natale. În 2013, a publicat „ZeroZeroZero”, o cercetare despre traficul transcontinental de cocaină și rolul banilor obținuți din droguri în fluxul financiar internațional. Roberto Saviano este cunoscut pentru „Gomora”, romanul său de debut.

Ariile expoziționale găzduiesc o colecție de obiecte de la British Museum care ilustrează viața pe Valea Nilului în epoca faraonilor (CaixaForum), portrete Art Déco ale artistei poloneze Tamara din Lempicka (Gaviria Palace) sau creații cubiste (Reina Sofia Museum). De asemenea, regăsim colecții care evocă personalitatea unor mari creatori, precum Bartolomé Bermejo, una dintre cele mai proeminente figuri artistice din a doua jumătate a secolului al XV-lea (Prado Museum) sau Max Beckman, unul dintre artiștii importanți ai secolului trecut (Thyssen-Bornemisza National Museum) ori reprezintă o premieră în Spania, cum este expoziția dedicată arhitectei moderniste de origine italiană Lina Bo Bardi (Juan March Foundation).

Foarte bine reprezentată este arta fotografică: „World Press Photo 2018”, cea mai importantă expoziție de fotografie media (LASEDE COAM); „Abordarea AFAL: Donație Autryc – Tamayo”, o colecție de fotografii realizată de 13 autori din prestigiosul grup AFAL (Reina Sofia Museum); „Map and Territory”, primul studiu semnificativ asupra activității

fotografului italian Luigi Ghirri în afara țării sale (Reina Sofia Museum); „Doisprezece fotografii” și tot atâtea moduri de a vedea piesele de artă și muzeul care le găzduiește (Prado Museum); Humberto Rivas, artist emblematic pentru fotografia contemporană (Mapfre Foundation. Bárbara de Braganza Exhibition Hall); „Noi, roboții”, o selecție de 40 de roboți, susținută cu materiale audiovideo și grafică pe computer (Espacio Telefónica Foundation).

In această stagiune, De Nationale Opera (DNO), Opera națională olandeză, își reconfirmă atașamentul, manifestat în ultimii ani, de a prezenta spectacole într-o notă modernă, contemporană, în ton cu estetica instituției, chiar dacă este vorba de opere clasice. În luna octombrie, cap de afiș este „Jenufa” lui Leos Janáček (1854-1928). Compozitorul ceh s-a inspirat în lucrările sale din folclorul moravian și cel slav, fapt care s-a evidențiat pentru prima oară chiar în „Jenufa”, care a avut premiera la Brno, în anul 1904. Supranumită „Opera moraviană națională”, aceasta este lucrarea care l-a consacrat pe Janáček și i-a purtat geniul pe toate scenele lumii. Dovada longevității acestei opere o face includerea sa în repertoriul actual al uneia dintre cele mai importante instituții culturale din Europa. Temele abordate, precum rivalitatea, gelozia și controlul social, sunt congruente cu tonul artistic sobru al regizoarei britanice Katie Mitchell. Longevitatea sa este dovedită și de faptul că această operă trezește interesul unei largi palete de spectatori de diferite vârste, de la foarte tineri, până la seniori. Acest fapt este specific operei naționale olandeze, care, de mulți ani, include în repertoriul său spectacole ce acoperă o largă audiență. După succesul producției „L’amour des trois oranges”, dirijorul Tomáš Netopil se reîntoarce la Opera Națională cu ocazia „Jenufei”. Faptul că Netopil este, de asemenea, ceh are un impact pozitiv asupra interpretării, în special în ceea ce privește atenția acordată subtilităților lingvistice din libret. Trei mari voci feminine aduc la viață realismul psihologic al acestei drame de familie. Annette Dasch, o artistă pe care DNO-ul și-a

La Montpellier, Le Théâtre des 13 vents, Centre dramatique national (CDN) se bucură de o stagiune promițătoare, sub conducerea noii echipe formate din producătoarea Nathalie Garraud și autorul Olivier Saccomano, care și-au început activitatea la 1 ianuarie 2018. Această instituție impunătoare, înființată în 1968 și amplasată, în prezent, în ansamblul parcului și castelului de pe domeniul de Grammont, își revine după o scădere dramatică a numărului de spectatori, de până la 10.000 anul trecut, rezultatul a două mandate succesive neinspirate, al autorului Jean-Marie Besset (2010-2013) și al autorului și producătorului Rodrigo Garcia (2014-2017). Piese de teatru, seri de poezie, ateliere de lectură, dezbateri culturale, filme animă afișul teatrului din Montpellier, readucând în sălile de spectacol amatorii de artă de înaltă ținută.

dorit-o pe scena sa de multă vreme, debutează în rolul Janufei. Celelalte roluri principale sunt interpretate de Hanna Schwarz (starul operei din Beirut, aflată la a doua colaborare cu DNO) și Evelyn Herlitzius, din Germania, cunoscută pentru rolul său din „Electra”, opera într-un act a lui Richard Strauss. Cu toate acestea, ziarul olandez „Trouw” remarcă faptul că, datorită vocii sale, dar și a jocului scenic impecabil, tenorul Pavel Cernoch este cel mai complet artist din acest spectacol. Baletul „La dame aux camélias” a debutat la DNO în 2015 și este unul dintre cele mai populare spectacole ale instituției. Pus în scenă de dansatorul și regizorul american de origine germană John Neumeier, producția se remarcă prin prestația desăvârșită a balerinilor care realizează solourile. Aceștia au ținut sala în picioare minute întregi la sfârșitul spectacolului, fapt care a contribuit la decizia de a readuce spectacolul în stagiunea actuală.

„Bloc notes”, recenzat în „Tribuna”, numărul din 21 ianuarie 1982

«Buzura ne oferă,
mai insistent
decât alți
scriitori ai noștri,
„spectacolul”
antrenant al unor
confruntări
și dezbateri
spirituale de real
interes, legate
de condiția
creatorului în
contextul atât de
complicat și de
exigent al lumii
de azi. El începe
prin a-și pune o
problemă capitală
pentru creator,
pentru orice
artist și pentru
fiecare om, de
altfel, și anumea
aceea de a fi el
însuși.» (Victor
Felea)

CRONICA LITERARĂ

Augustin Buzura: Bloc notes

Cartea lui Augustin Buzura, *Bloc notes* (Dacia, 1981) ne aduce o nouă dovadă că scriitorii noștri (cel puțin unii dintre ei) practică în continuare o publicistică de calitate. Chiar scrisă cu intermitență, o astfel de publicistică e un semn că spiritul viu și angajat, conștiința responsabilității etice față de omul de azi, atenția îndreptată spre covârșitoarele realități contemporane nu numai că nu au dispărut, dar se manifestă, în unele împrejurări, cu o acuitate și o adresă, neobișnuite. *Bloc notesul* lui Buzura se încadrează în categoria confesiunilor și mărturiilor scriitoricești și aparține unui prozator ce și-a luat foarte în serios, cu o gravitate caracteristic ardeleană, menirea de om al cuvintului, de artist orientat ferm și cu bună știință spre aspecte de cea mai strictă actualitate din societatea noastră contemporană. Însemnările sale fac parte, aș putea spune, din atelierul intim de creație, cu toate că au fost concepute după niște exigențe publicistice mai mult sau mai puțin stăruitoare și care obligă la o anumită supraveghere. Am zis „atelier intim” dar trebuie să precizăm că nu e vorba aici de livrarea unor secrete ale mecanismului creator, de dezvăluiri „senzaționale” privitoare la modalitățile de lucru, la conduita în fața hîrtiei de scris, deși există câteva indicații și în acest sens. „Atelierul” acesta se referă în primul rînd la ceea ce este și trebuie să fie *conștiința etică* și profesională a scriitorului modern, la sentimentul său de responsabilitate față de cititori, față de literatura timpului nostru. Sînt surprinse deci problemele care pregătesc și justifică scrisul, creația, frămîntările ce însoțesc în mod inevitabil o activitate literară autentică. Buzura ne oferă, mai insistent decît alți scriitori ai noștri, „spectacolul” antrenant al unor confruntări și dezbateri spirituale de real interes, legate de condiția creatorului în contextul atât de complicat și de exigent al lumii de azi. El începe prin a-și pune o problemă capitală pentru creator, pentru orice artist și pentru fiecare om, de altfel, și anume aceea de a fi el însuși. S-ar părea că nu e nimic mai firesc decît exigența de „a fi tu însuși” atunci cînd scrii, cînd te dedici lucrărilor artei sau cînd îți exerciți funcția de om al cetății. Exigența e într-adevăr firească, dar nu e deloc ușor de îndeplinit și autorul ne arată cîte obstacole s-au ivit de-a lungul vremii în calea celor care au vrut să fie ei înșiși și cît s-au înmulțit aceste piedici mai ales în epoca modernă. În fond, năzuința omului de a fi el însuși marchează întreaga sa istorie milenară, se confundă cu lupta lui neconținută pentru autodepășire, pentru atingerea unor condiții optime în care spiritualul și omenescul să își poată găsi o deplină desfășurare, o maximă rodnicie. Drumul spre cultură și civilizație reprezintă, în realitate, efortul omului de a se apropia cît mai mult de propria sa esență, de propriul său adevăr, printr-o cunoaștere obiectivă, ferită de prejudecăți, a ceea ce constituie ființa umană și lumea ce o înconjoară. Pe Buzura îl preocupă însă foarte stăruitor, abrupt aș spune, destinul scriitorului de

azi (al prozatorului, în speță), în împrejurările de azi, ce poate și ce trebuie să facă acesta pentru a deveni un artist autentic, reprezentativ. E necesar — insistă el — ca scriitorul să-și cunoască aprofundat contemporanii, oamenii din preajma sa, cei pe care își întemeiază încrederea și năzuințele, să aibă o cultură solidă, să fie la curent cu noile cuceriri ale științelor (umaniste, în primul rînd), cu orientările ideologice și politice ale vremii sale; să manifeste, cu alte cuvinte, un interes viu și permanent pentru tot ceea ce îl poate ajuta să investigheze în adîncime sufletul omenească. Dar scriitorul trebuie să dovedească și alte calități, printre care de o importanță deosebită e consecvența față de sine, față de crezurile intime. „A abdică de bună voie sau din alte motive — subliniază autorul — de la propria-ți structură, a întoarce din frică sau neputință spatele lumii, noului, înseamnă a te condamna la sterilitate și ridicol“. Tot el ne amintește, pe bună dreptate, principiul opțiunilor libere: „Toate tendințele contribuie la cunoașterea și perfecționarea omului și numai timpul poate da drept de viață sau de moarte uneia sau alteia“. Autorul nu are snobismul de a nega existența romanului într-un viitor hipercivilizat. El știe că „literatura n-a fost și nu va putea fi niciodată prea diferită de viață, prea departe de ea“ și prin urmare își păstrează toate șansele de a-și menține, sub o formă sau alta, statutul specific. În același articol care deschide cartea (*A fi tu însuși*), meditănd la „învățămintele istoriei“, autorul ne reamintește citeva din situațiile grave cînd literatura e nevoită să se exprime „cu glasul trecutului“, să caute forme ocolite, sofisticate pentru a mărturisi adevărul. Urmărindu-și ideile privitoare la necesitatea de „a fi tu însuși“, el ne avertizează asupra unui lucru de o justețe incontestabilă: „Scriitorul, deși selectează dramele reale, întrebările caracteristice, adevărul unui timp și unui loc, nu este decît un om oarecare, supus capriciilor evenimentelor, încurcat prin ele, adesea copleșit, o ființă, „sub vreme“, cum spune cronicarul, care nu de puține ori a plătit foarte scump iubirea de adevăr și strădania de a-i face pe oameni să se cunoască mai bine. El a plătit de asemenea și cînd a căutat situații privilegiate, acestea limitîndu-i libertatea de a alege ceea ce i s-a părut mai caracteristic din jur, cînd și-a însușit lecțiile celor pe care trebuia să-i învețe“. Dar scriitorul nu e afectat numai de propriile-i slăbiciuni ori numai de mari vitregii. Există și mentalități mai puțin spectaculoase, dar nu mai puțin periculoase care frînează desfășurarea și afirmarea firească a unei culturi și, în acest sens, publicistul Buzura nu ezită să polemizeze cu atare mentalități înguste pe care le sesizează în actualitatea imediată: „Diversi aculturali, incapabili să înțeleagă rosturile culturii, misiunea ei, bătaia ei lungă, uitînd că folosesc limba cultivată de Eminescu și de atîția alții, încearcă să introducă și în acest domeniu o mentalitate contabilicesco-administrativă. Cultura costă, spun ei, de parcă ignoranța n-ar costa infinit mai mult. Pe urmă di-

versi apărători ai unei liniști artificiale, celeste, se tem de conflict, refuză adică prozei ceea ce nu pot refuza sau interzice vieții, trăiesc spaima de nou, de evoluție, deși cuvîntul dialectic nu le lipsește din vocabular“. Și totuși, în ciuda inerentelor dificultăți — conchide autorul (în 1977) — „romanul nostru se află într-unul din cele mai bune momente ale sale din întreaga lui istorie“ și tocmai pentru o astfel de literatură viguroasă și de calitate pledează el — direct sau indirect — în paginile acestui dens *Bloc notes*. Însemnările sale ating mereu chestiunea actului de a scrie, importanța și semnificația lui, implicațiile multiple pe care le presupune. Se pare că aceasta e obsesia principală, asupra căreia revine cu noi și noi precizări, cu grija de a nu neglija nuanțele și de a fi cît mai comprehensiv. El nu mitizează creația, dar îi recunoaște măreția și ponderea specifică în contextul vieții spirituale și o apără cît se poate de explicit de orice formă de impostură, de orice încercări de a o reduce la un rol insignifiant. El numește literatura un „mijloc ideal de cunoaștere“, și cînd spune asta se gîndește la marile opere ale scrisului de pretutindeni și de totdeauna, opere care au contribuit într-adevăr să lărgească și să nuanțeze universul spiritualității umane, oferindu-ne mereu motive noi de tulburare și de umire față de miraculoasa complexitate a omului. Dar pentru a aduce elemente inedite, de adîncime și surpriză, scriitorul trebuie să fie, la rîndul său, — așa cum am mai spus — un om de profundă cultură, un inițiat în cuceririle științelor moderne, și Buzura subliniază cît se poate de stăruitor acest lucru. Pentru el, „verbul a scrie trebuie precedat întotdeauna de a citi și a cunoaște“. Remarcabilă e la autorul *Bloc notesului* conștiința profesională; ea îi dictează de fapt cele mai multe dintre articolele cărții, ea le împrumută în același timp și o coloratură patetic-polemică, pentru că avem de a face, în fond, cu o *bătălie* pentru adevăr și cunoaștere, pentru afirmarea liberă a spiritualității noastre, și nu cu niște simple considerații cărturărești. La fel de puternic se manifestă și conștiința etico-cetățenească și sentimentul îndatoririlor față de oamenii acestui pămînt. Și dacă i-am imputa unele repetiții, unele insistențe, ne-am găsi în consens cu autorul însuși care nu ezită să recunoască (în spiritul întregii sale *bătălii*): „... accept riscul de a mă repeta și de a repeta cuvintele vitale fără de care un om nu poate fi considerat om, convins că alfabetul democrației și libertății, atît de dificil, odată învățat poate garanta viitorul semenilor și trîinția creației celor ce vor veni“.

Numeroase note de lectură, din cele mai diverse (de la literar la științific), precum și citeva evocări de călător, întregesc fără asperități profilul cărții, pentru că autorul are bunul obicei de a căuta pretutindeni argumente convingătoare pentru același crez umanist care îi animă activitatea.

„De fapt, întotdeauna m-am socotit liber să scriu ceea ce văd și ceea ce simt. Oriunde aș fi fost pe glob, cred că tot la fel aș fi scris.”

Augustin Buzura

Fundația Culturală Augustin Buzura

lansează

CONCURS DE EDITORIALE

Concursul se adresează jurnaliștilor, elevilor, studenților și oricărui tineri talentați, interesați să scrie editoriale pe diferite teme lansate trimestrial și promovate de **Fundația Culturală Augustin Buzura.**

Vârsta candidaților nu trebuie să depășească 35 de ani.

Materialul câștigător va fi publicat în revista **Cultura** precum și pe site-ul Fundației Culturale Augustin Buzura.

Primul concurs are ca subiect **Centenarul Marii Uniri**, textele urmând să fie trimise pe adresa fundatia@augustinbuzura.org,

până la data de 15 noiembrie 2018, în vederea jurizării.

Textul nu trebuie să depășească 5000 de semne.

Președinte FCAB,
Anamaria Maior-Buzura

„Cartea am scris-o cu o infinită furie, de parcă aş fi fost obligat să-i organizez şi să-i îndemn la revoltă pe toţi cei ce aveau impresia că nu vor îndrăzni niciodată să depăşească nişte comune aspiraţii domestice, să-i conving să vrea mai mult, adică să nu se cosmetizeze lumea în care trăiau, ci să o schimbe din rădăcini.” - Augustin Buzura

Fundația Culturală Augustin Buzura

lansează

CONCURS DE SCENARII

după romanul „Vocile nopții”

Premiul se va acorda scenaristului care va reuși să ofere, într-o perspectivă sugestivă, imaginea mediului radiografiat de Augustin Buzura, cu profunzime, dramatism și umor, în romanul „Vocile nopții”.

Scenariul câștigător va fi luat în calcul de membrii juriului în vederea ecranizării.

Valoarea premiului este de **10.000 euro**.

Scenariile, însoțite de un scurt CV al autorului, vor fi trimise pe adresa fundatia@augustinbuzura.org, până la data de 30 iunie 2019, în vederea jurizării.

Câștigătorul va fi anunțat la Gala Premiilor FCAB 2019.

Președinte FCAB,
Anamaria Maior-Buzura

*„Vrem, nu vrem, trebuie să ne facem recitalul în timpul cât ne este dat,
chiar dacă lehamitea și durerea încearcă deseori să ne învingă.”*

Augustin Buzura

Fundația Culturală Augustin Buzura

lansează

CONCURS DE ADAPTARE SCENICĂ

Concursul presupune decuparea și adaptarea scenică, sub formă de monolog, a unui fragment la alegere din scrierile lui Augustin Buzura.

Tematica fragmentului ales trebuie să scoată în evidență dramatismul monologului interior al unuia dintre personajele operelor lui Augustin Buzura.

Durata monologului nu trebuie să depășească 40 de minute.

Valoarea premiului este de **5.000 euro**.

Textul câștigător va fi preluat spre interpretare de actorul Vlad Ivanov.

Textele, însoțite de un scurt CV al autorului, vor fi trimise pe adresa fundatia@augustinbuzura.org, până la data de 30 iunie 2019, în vederea jurizării.

Câștigătorul va fi anunțat la Gala Premiilor FCAB 2019.

Președinte FCAB,
Anamaria Maior-Buzura